

מעשה ט מחכם ותם

מעשה, שני בעלי-בתים היו בעיר אחת, והיו גדולים בעשירות, והיה להם בתים גדולים, והיו להם שני בנים, לכל אחד בן אחד, ולמדו שניהם בחדר אחד. ואלו השני בנים היו אחד מהם בר-הבנה, והאחד היה תם (לא שהיה טפש, אלא שהיה לו שכל פשוט ונמוף). ואלו השני בנים היו אוהבים זה את זה מאד; אף-על-פי שהאחד היה חכם והאחד היה תם ומחוו היה נמוף, אף-על-פי-כן אהבו זה את זה מאד.

לימים התחילו השני בעלי בתים הנ"ל לירד, וירדו מטה מטה, עד שאבדו הכל ונעשו אביונים, ולא נשאר להם פי אם הבתים שלהם. והבנים התחילו להתגדל. אמרו האבות הנ"ל להבנים: אין בידינו לשלם עבורכם להחזיק אתכם; עשו לכם מה שתעשו. הלך התם ולמד מלאכת רצען (סנדלר). והחכם, שהיה בר-הבנה לא היה רצונו לעסק במלאכה פשוטה כזו, וישב בדעתו, שילך בעולם ויסתכל מה לעשות. והיה הולך ומשוטט בשוק, וראה עגלה גדולה עם ארבעה סוסים וחאמיטיש וכלי רתימת הסוסים, שהיתה רצה והולכת. ענה ואמר להסוחרים: מאין אתם השיבו לו: מוארשא. להיכן אתם נוסעים? לוארשא. שאל אותם: שמא אתם צריכים משרתים? ראו שהוא בר-הבנה ומזרז, והוטב בעיניהם, וקבלו אותו עמהם, ונסע עמם ושמם אותם היטב מאד על הדרך. בבואו לוארשא, מאחר שהיה בר-הבנה, ישב עצמו: מאחר שכבר אני בוארשא, למה לי להתקשר עם אלו? אולי יש מקום טוב מהם? אלך ואבקש ואראה. והלך בשוק, והתחיל לחקר ולשאל על האנשים שהביאוהו ואם יש טוב מהם. ואמרו לו, שהאנשים הללו הם הגונים, וטוב להיות אצלם, אף שקשה מאד להיות אצלם מחמת שהמשא ומתן שלהם הוא למרחקים מאד.

הלך וראה משרתים של גועלפין (חנויות הלבשה), שהיו הולכים בשוק - והיו הולכים בדרך, עם מיני חן שלהם בכובעיהם ובמנעליהם עם הקצוות בולטות ושאר מיני חן שיש להם בהלוביהם ובמלבושיהם - והוא היה בר-הבנה וחרף, וישר בעיניו מאד מחמת שהוא ענין נאה וגם הדבר בביתו במקומו. הלך אל האנשים שהביאוהו, ונתן להם תשואות חן, ואמר להם שאין נוח לפניו להיות אצלם, ועל מה שהביאוהו, בעד זה שמש אותם בדרך. והלך ועמד עצמו אצל בעל-הבית אחד, ודרך המשרתים, שבתחלה צריכים להשכר בפחות ולעשות עבודות כבדות, ואחר-כך באים למעלות

המְשֻׁרְתִים הַגְּדוּלִים. וְהָיָה הַבַּעַל-הַבַּיִת עוֹשֶׂה עִמּוֹ מְלָאכֹת כְּבִדּוֹת, וְהָיָה שׁוֹלְחוֹ לְאֲדוֹנָיִם לְשֵׂאת סְחוּרָה כְּדָרְךָ הַמְשֻׁרְתִים, שְׁצָרִיכִים לְכַף יְדֵיהֶם תַּחַת אֲצִילֵיהֶם לְהַנִּיחַ הַבָּגָד עַל בְּלִיטַת הַיָּד בְּרֹחַב הַכַּתֵּף, וְהָיָה כְּבִד עָלָיו מְאֹד עֲבוּדָה כְּזוֹ. לְפַעֲמִים הָיָה צָרִיךְ לְעֹלֹת עִם הַמְשָׂאוֹי הַנִּלְעַל עַל עֲלִיּוֹת הַגְּבוּהוֹת, וְהָיָה קָשָׁה עָלָיו הָעֲבוּדָה. וַיֵּשֶׁב עִצְמוֹ, כִּי הָיָה פִּילוֹסוֹף בֵּר-הַבְּנָה: מַה לִּי לְעֲבוּדָה זֹאת הֲלֹא הָעֵקֶר הוּא רַק בְּשִׁבִיל הַתְּכָלִית – לְשֵׂאת אִשָּׁה וּלְהַתְּפָרֵס, עֲדִין אֵינִי צָרִיךְ לְהִסְתַּכֵּל עַל זֶה, עַל זֶה יְהִי פְּנָאֵי לְהִבָּא, בְּשָׁנִים הַבָּאוֹת, כְּעַת טוֹב לִי לְהִיּוֹת מְשׁוּטֵט בְּאַרְץ, לְהִיּוֹת בְּמִדְיָנוֹת, לְהִשְׁבִּיעַ עֵינַי בְּעוֹלָם.

הֲלֹךְ בְּשׁוֹק וְרָאָה, שְׁנוֹסְעִים בְּעִגְלָה גְּדוּלָה סוֹחָרִים. וְשָׂאל אוֹתָם: לְהִיכֵן אַתֶּם נוֹסְעִים? לְלֹאגוֹרְנָא (עִירוֹ). הַתְּקַחוּ אוֹתִי לְשֵׁם? הֵן. וְקָבְלוּ אוֹתוֹ לְשֵׁם, וּמִשֵּׁם הַפְּלִיג לְאִיטַלְיָא, מִשֵּׁם – לְשַׁפְּאֲנִיָא (סְפֵרְדוּ). בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף עָבְרוּ כַּמָּה שָׁנִים, וְעַל-יְדֵי זֶה נִעְשָׂה עוֹד חֲכָם יוֹתֵר, מֵאַחַר שֶׁהָיָה בְּמִדְיָנוֹת רַבּוֹת, וַיֵּשֶׁב עִצְמוֹ: כְּעַת רָאוֹי לְהִבִּיט עַל הַתְּכָלִית. וְהַתְּחִיל לְחַשֵּׁב עִם פִּילוֹסוֹפֵיָא שְׁלוֹ מַה לַעֲשׂוֹת, וַיֵּשֶׁר בְּעֵינָיו לְלַמֵּד מְלָאכַת צוֹרֵף (בְּזָהָב). שֶׁהִיא מְלָאכָה גְּדוּלָה וְנָאָה, וַיֵּשׁ בָּהּ חֲכָמָה, וְגַם הִיא מְלָאכָה עֲשִׂירָה. וְהוּא הָיָה בֵּר-הַבְּנָה וּפִילוֹסוֹף, וְלֹא הִצָּרֵף לְלַמֵּד הַמְּלָאכָה כַּמָּה שָׁנִים, רַק בְּרַבַּע שָׁנָה קִבַּל אֶת הָאֲמֻנוֹת וְנִעְשָׂה אֲמֵן גְּדוֹל מְאֹד, וְהָיָה בְּקִי בְּמְלָאכָה יוֹתֵר מִן הָאֲמֵן שְׁלֵמְדוֹ. אַחֲרֵי-כֵן יֵשֶׁב עִצְמוֹ: אֶף-עַל-פִּי שֵׁישׁ בְּיַדִּי מְלָאכָה כְּזוֹ, אֶף-עַל-פִּי-כֵן אֵין דִּי לִי בְּזָהָב. הַיּוֹם חָשׁוּב זֹאת, פֶּן בְּזִמְן אַחֲרֵי יְחָשֵׁב דְּבַר אַחֲרֵי. וְהֲלֹךְ וְהָעֵמִיד עִצְמוֹ אֲצֵל שְׁטִיין-שְׁנַיִדְעֵר (חִיתוּי וְלִיטוּשׁ אַבְנִים טוֹבוֹת), וּמִחֲמַת הַבְּנָה שְׁלוֹ, קִבַּל אֲמֻנוֹת הַזֹּאת גַּם-כֵּן בְּזִמְן מַעֲט, בְּרַבַּע שָׁנָה. אַחֲרֵי-כֵן יֵשֶׁב עִצְמוֹ עִם הַפִּילוֹסוֹפֵיָא שְׁלוֹ: גַּם שֵׁישׁ בְּיַדִּי שְׁתֵּי הָאֲמֻנוֹת, מִי יוֹדֵעַ פֶּן לֹא יְחָשְׁבוּ שְׁנֵיהֶם; טוֹב לִי לְלַמֵּד אֲמֻנוֹת, שֶׁהִיא חֲשׁוּבָה לְעוֹלָם. וְחָקֵר בְּהַבְּנָה וּפִילוֹסוֹפֵיָא שְׁלוֹ לְלַמֵּד דְּאֶקְטִירִיָא (מִקְצוֹעַ רְפוּאָה), שֶׁהוּא דְּבַר הַצָּרִיף וְחָשׁוּב תָּמִיד. וְדָרְךָ לְמוֹד דְּאֶקְטִירִיָא – שְׁצָרִיכִין לְלַמֵּד מִקְדָּם לְשׁוֹן לְטִיין (לְטִינִית) וְהַכְּתָב, וְלְלַמֵּד חֲכָמוֹת פִּילוֹסוֹפֵיָא. וְהוּא, מִחֲמַת הַבְּנָתוֹ לְמַד גַּם זֹאת בְּזִמְן מַעֲט, בְּרַבַּע שָׁנָה, וְנִעְשָׂה דְּאֶקְטִיר גְּדוֹל וּפִילוֹסוֹף וְחָכָם בְּכָל הַחֲכָמוֹת.

אַחֲרֵי-כֵן הַתְּחִיל הָעוֹלָם לְהִיּוֹת בְּעֵינָיו כְּלֵא, כִּי מִחֲמַת חֲכָמָתוֹ שֶׁהָיָה אֲמֵן גְּדוֹל כְּזֶה וְחָכָם וְדְּאֶקְטִיר כְּזֶה, הָיָה כָּל אֶחָד מִבְּנֵי הָעוֹלָם בְּעֵינָיו כְּלֵא. וַיֵּשֶׁב עִצְמוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ

תכלית ולשא אשה, ואמר בדעתו: אם אשא אשה בכאן, מי ידע מה שנעשה ממני? אלף ואשוב לביתי למען יראו מה שנהיה ממני, שהייתי נער קטן, ועכשו באתי לגדלה כזו! והלך ונסע לביתו, והיה לו יסורין גדולים בדרך, כי מחמת חכמתו לא היה לו עם מי לדבר, ולא היה מוצא אכסניא כרצונו, והיה לו יסורים הרבה.

והנה, נשליך כעת את מעשה החכם, ונתחיל לספר במעשה התם: התם הנ"ל, למד מלאכת רצענות (סנדלרות), ומחמת שהיה תם, למד הרבה עד שקבל, ולא היה בקי בהאמנות בשלמות. ונשא אשה, והיה מתפרנס מן המלאכה, ומחמת שהיה תם, ולא היה בקי בהמלאכה כל-כף על פן היה פרוסתו בדחק גדול ובצמצום, ולא היה לו פנאי אפלו לאכל, כי היה צריך תמיד לעסק במלאכה מחמת שלא היה יכול האמנות בשלמות, רק בשעת המלאכה, בשעה שהיה נוקב במרצע והיה מכניס ומוציא החוט העב של התפירה בדרך הרצענים, אז היה נושף חתיכת לחם ואוכל.

ומנהגו היה, שהיה תמיד בשמחה גדולה מאד, והיה רק מלא שמחה תמיד. והיו לו כל המאכלים וכל המשקאות וכל המלבושים. והיה אומר לאשתו: אשתי, תן לי לאכל! והיתה נותנת לו חתיכת לחם ואכל. אחר-כך היה אומר: תן לי הרטב עם קטנית! והיתה חותכת לו עוד חתיכת לחם ואכל. והיה משבח ואומר: כמה יפה וטוב מאד הרטב הזה! וכן היה מצוה לתן לו הבשר ושאר מאכלים טובים כיוצא בזה, ובעד כל מאכל ומאכל היתה נותנת לו חתיכת לחם, והוא היה מתענג מאד מזה, ושבח מאד את אותו המאכל, כמה הוא מתקן וטוב, כאלו היה אוכל אותו המאכל ממש. ובאמת היה מרגיש באכילתו הלחם, טעם כל מאכל ומאכל שהיה רוצה מחמת תמימותו ושמחתו הגדולה.

וכן היה מצוה: אשתי, תן לי שכר לשותות! ונתנה לו מים. והיה משבח כמה יפה השכר הזה. תן לי דבש! ונתנה לו מים, והיה משבח גם-כן פנ"ל. תן לי יין וכו' כיוצא בזה! ונתנה לו מים, והיה מתענג ומשבח אותו המשקה כאלו הוא שותה אותה ממש. וכן במלבושים היה להם בשתפות, לו ולאשתו פעלץ [מעיל פרוה חורפין] אחד. והיה אומר: אשתי, תן לי הפעלץ! כשהיה צריך ללבש פעלץ, כגון לילך לשוק, והיתה נותנת לו. כשהיה צריך ללבש טוליפ [מעיל עליון] לילך בין אנשים, היה אומר:

אשתי, תן לי הטוליפ! והייתה נותנת לו הפעלץ, והיה מתענג ממנו, והיה משבח: כמה יפה הטוליפ הזה! כשהיה צריך לקאפטין (קפוטה), כגון לילך לבית-הכנסת, היה מצוה ואומר: אשתי, תן לי הקאפטין! והייתה נותנת לו הפעלץ, והיה משבח ואומר: כמה יפה ונאה הקאפטין הזה! וכן כשהיה צריך ללבש יופא (קפוטה), הייתה נותנת לו גם-כן הפעלץ, והיה משבח ומתענג גם-כן: כמה יפה ונאה היופא הזאת, כנ"ל, וכן בכיוצא בזה, והיה רק מלא שמחה וחדוה תמיד.

כשהיה גומר המנעל – ומן הסתם היה לו שלש קצוות, כי לא היה יכול האמנות בשלמות, כנ"ל – היה לוקח המנעל בידו והיה משבח אותו מאוד, והיה מתענג מאוד ממנו והיה אומר: אשתי כמה יפה ונפלא המנעל הזה! כמה מתוק המנעל הזה! כמה מנעל של דבש וצוקיר (סוכר) המנעל הזה! והייתה שואלת אותו: אם-כן מפני מה שארי רצענים נוטלים שלשה זהובים בעד זוג מנעלים, ואתה לוקח רק חצי טאלער (היננו זהוב וחצי)? השיב לה: מה לי בזה? זה מעשה שלו, וזה מעשה שלי, ועוד: למה לנו לדבר מאחרים? הלא נתחיל לחשב כמה וכמה אני מרויח במנעל זה מיד ליד: העור הוא בכף, הזפת והחוטאים וכו' – בכף, ושארי דברים פיוצא בזה – בכף, לאפקיס (המילוי שבין העורות) – בכף; ועתה אני מרויח מיד ליד עשרה גדולים (מטבעות), ומה אכפת לי רוח בזה מיד ליד? והיה רק מלא שמחה וחדוה תמיד.

ואצל העולם היה ללעג, והשיגו תאונתם בו, שמצאו ממני להתלוצץ ברוצונם, כי היה נדמה למשגע. והיו באים בני-אדם, והתחילו בכונה לדבר עמו בשביל להתלוצץ, והיה אותו התם אומר: רק בלי ליצנות! ותכף שהשיבו לו בלי ליצנות, קבל דברייהם והתחיל לדבר עמם, כי יותר לא היה רוצה להעמיק לחשב חכמות, שגם זה בעצמו ליצנות, כי היה איש תם, וכשהיה רואה, שפונתם לליצנות, היה אומר: מה יהיה בשתהיה חכם ממני? הלא אזי תהיה שוטה, כי מה אני נחשב? וכשתהיה חכם ממני, אדרבא, אזי תהיה שוטה!

(כל זה היה דרכי התם. ועתה נחזור לענין ראשון).

בתוך כך נעשה רעש, שהחכם הנ"ל נוסע ובא לכאן, בגדלה וחכמה גדולה. ורץ התם גם-כן לקראתו בשמחה גדולה, והיה אומר לאשתו: תן לי מהר היופא; אלך לקראת

חברי ידידי לראותו. ונתנה לו הפעלץ, והיה רץ לקראתו. והחכם היה נוסע בעגלות-
צב בגדלה. ובא לקראתו התם הזה והיה שואל בשלומו באהבה, בשמחה: אחי חביבי!
מה אתה עושה? ברור המקום שהביאך, ואני זוכה לראותך! והחכם הנ"ל גם כל
העולם היה בעיניו כלא, כנ"ל, מפל-שכן איש כזה, שנדמה למשגע, אך אף-על-פי-
כן, מחמת אהבת נעורים הגדולה שהיה ביניהם היה מקרבו, ונסע עמו לתוך העיר.
והשני בעלי-בתים הנ"ל, אביהם של אלו השני בנים, מתו בתוך אותו הזמן שהיה
החכם משוטט במדינות, ונשארו הבתים שלהם. והתם, שהיה במקומו, נכנס לבית
אביו וירשו, והחכם, שהיה במדינות, לא היה מי לקבל הבית, ונעשה כלה ואבוד בית
החכם, ולא נשאר ממנו כלום, ולא היה להחכם מקום לפנס בו בבואו. ונסע לתוך
אכסניא אחת, והיה לו שם יסורים, כי לא היתה האכסניא כרצונו. והתם הנ"ל מצא
לו עתה עבדא חדשה, והיה רץ ובא בכל פעם מביתו להחכם באהבה, בשמחה, והיה
רואה, שיש לו יסורין מהאכסניא ואמר התם להחכם: אחי, עול לביתי ותעמד אצלי,
ואני אקבץ כל מה שיש לי בקמץ אחד, וכל ביתי - הכל לפניך כרצונך. וישר בעיני
החכם, ונכנס לביתו ועמד אצלו.

והחכם היה מלא יסורים תמיד, כי הניח שם, שהוא חכם מפלג ואמן ודאקטיר גדול
מאד. והיה בא שר אחד, וצוה לו, שיעשה לו טבעת של זהב. ועשה לו טבעת נפלא
מאד, וחקק שם ציורים בדרכים נפלאים מאד, וחקק שם אילן, שהיה נפלא מאד. ובא
השר, ולא ישר בעיניו כלל הטבעת, והיה לו יסורים גדולים מאד, כי היה יודע
בעצמו, שאלו היה הטבעת עם האילן הזה בשפאניא, היה חשוב ונפלא מאד.

וכן פעם אחד בא שר גדול והביא אבן טוב יקר, שבא ממרחקים, והביא לו עוד אבן
טוב עם ציור, וצוה לו, שיצייר בציור הזה על האבן טוב שהביא. וציר ממש פאותו
הציור, רק ששגה בדבר אחד, שלא היה שום אדם מבין על זה, רק הוא לבדו. ובא
השר וקבל האבן טוב, וישר בעיניו. והיה לו להחכם הזה יסורים גדולים מן השגיאה:
הלא עד היכן מגיע חכמתי, ועתה יודמן לי שגיאה?!

וגם בענין הדאקטירי היה לו יסורים: בששהיה בא לחולה, והיה נותן לו רפואה, שהיה
יודע בברור, שאם ילך לו להחולה לחיים, בודאי מחיב בברור להתרפאות מזה, כי
היא רפואה נפלאה מאד, ואחר-כך מת החולה, והיו אומרים העולם, שמת על-ידו
והיה לו יסורים גדולים מזה. וכן לפעמים נתן רפואה לחולה - ונתרפא, והיו אומרים

העולם: מקרה הוא. והיה מלא יסורים תמיד.

וכן היה צריך למלבוש, וקרא החיט ויגע עמו, עד שלמדו לעשות המלבוש כרצונו, כמו שהיה יודע, וכוון החיט ועשה המלבוש כרצונו, רק כנף אחד (שקורין לעפיל) שגה בו, ולא כונו יפה. והיה מצטער מאד, כי היה יודע בעצמו אף שבכאן הוא יפה, כי אינם מבינים על זה, אבל אם הייתי בשפאניא עם הלעפיל הזה, הייתי לשחוק והייתי נדמה כמו (יתיר) אדם שעושים ממנו ליצנות. וכן היה מלא יסורים תמיד.

והתם היה רץ ובא בכל פעם אל החכם בשמחה, ומצאו, שהוא מצר ומלא יסורים ושאלו: הלא חכם ועשיר כמותך, על מה יש לך יסורים תמיד? הלא אני מלא שמחה תמיד. והיה בעיני החכם לשחוק, ונדמה בעיניו למשגע. ואמר לו התם: הלא סתם בני-אדם, שמתלוצצים ממני, הם שוטים, כי אם המה חכמים ממני, הלא אדרבה, הם שוטים, כנ"ל, מפל שכן חכם כמותך, ומה תהיה אם אתה חכם ממני? ענה התם ואמר להחכם: מי יתן, שתבוא אתה על מדרגה שלי! השיב החכם ואמר: זה אפשר להיות, שאני אבוא על שלך, שינטל ממני השכל, חס ושלו, או אהיה חולה, חס ושלו, ואהיה נעשה משגע, כי הלא מה אתה? – איש משגע! אבל שאתה תבוא על שלי, זה אי אפשר בשום אופן, שתהיה אתה חכם כמוני. השיב התם: אצל השם יתברך הכל אפשר, ויכול להיות כהרף עין, שאני אבוא על שלך. ושחך החכם ממנו מאד.

ואלו השני בנים, היו נקראים בפי העולם, זה בכנוי "חכם", וזה בכנוי תם. אף-על-פי שיש כמה חכמים ותמים בעולם, אף-על-פי-כן כאן היה נפר הדבר ביותר, כי שניהם ממקום אחד, ולמדו ביחד, וזה נעשה חכם מפלג מאד, וזה היה תם גדול מאד. ובהסקאסקי [ספר מרשם התושבים], ששם כותבין כל אחד עם כנוי פאמעליא שלו, היו כותבין על זה כנוי חכם ועל זה כנוי תם.

פעם אחד בא המלך על הסקאסקי, ומצא, שהיו כותבין שם אלו השני בנים, זה בשם חכם, וזה בשם תם, והיה בעיניו לפלא, שאלו השנים מכנים בשם חכם ותם, ונתאזה המלך לראותם. וחשב המלך: אם אשלח אחריהם פתאם, שיבואו לפני – יתפחדו מאד, והחכם – יסתתמו טענותיו לגמרי, והתם גם-כן אפשר ישתגע מחמת פחד. ונתישב המלך לשלח חכם אחד אל החכם, ותם אל התם; רק איך מוצאין בעיר מלוכה תם, כי בעיר מלוכה על-פי-רב הם חכמים, רק שהממנה על האוצרות הוא

תם דוקא, כי החכם אינם רוצים לעשות ממנה על האוצרות פן על ידי חכמתו ושכלו יוכל לבזבז האוצרות, על פן עושין ממנה על האוצרות תם דוקא.

וקרא המלך לחכם אחד ולאותו התם הנ"ל ושלחם להשני בנים הנ"ל, ונתן בידם אגרות לכל אחד ואחד. גם נתן בידם אגרת להגאבירניר [מושל המחוז] של הגאבירניא [הממשל המחוזי], שאלו השתי בנים הם תחת ממשלתו, וצוה בהאגרת, שהגאבירניר ישלח להם אגרות משמו להחכם והתם כדי שלא יתפחדו, ויכתב להם, שאין הדבר נחוץ, ואין המלך גוזר דוקא שיבואו רק הדבר תלוי ברצונם: אם הם רוצים-יבואו, רק שהמלך חפץ לראותם.

ונסעו אלו השלוחים - החכם והתם - ובאו להגאבירניר ונתנו לו האגרת. ושאל הגאבירניר על אלו השני בנים, ואמרו לו, שהחכם הוא חכם מפלג ועשיר גדול. והתם הוא תם ביותר, ויש לו כל המלבושים של הפעלץ, פנ"ל. ונתיעץ הגאבירניר, שבודאי אין ראוי להביאו לפני המלך בלבוש פעלץ, ועשה לו מלבושים כראוי, והניח בתוך העגלות-צב של התם, ונתן להם אגרות, פנ"ל. ונסעו השלוחים ובאו לשם, ונתנו האגרות להם: החכם-להחכם, והתם-להתם. והתם, תכף שהגיע לו האגרת, אמר להתם השליח שהביאו: הלא איני יודע מה פתוב בו; קרא אותו לפני! השיב לו: אני אספר לך בעל-פה מה שפתוב בו - שהמלך רוצה שתבוא אליו. שאל תכף: רק בלי ליצנות? השיב לו: בודאי אמת, בלי ליצנות! ונתמלא שמחה תכף ורץ ואמר לאשתו: אשתי, המלך שלח בשבילי! ושאלה אותו: על מה ולמה? ולא היה לו פנאי להשיבה כלל, ותכף נודרו בשמחה והלך ונסע עם השליח תכף. ונכנס וישב בתוך העגלות-צב ומצא שם הבגדים הנ"ל ושמח יותר ויותר.

בתוך-כך נשלחו מסירות על הגאבירניר, שהוא עושה עולות, והעבירו המלך. ונתיעץ המלך, שטוב, שיהיה גאבירניר איש תם, שהתם ינהג המדינה באמת וישר מחמת שאינו יודע חכמות והמצאות. ונמלך המלך לעשות את התם הנ"ל גאבירניר, ושלח המלך פקדו שיהתם הנ"ל, ששלח אחריו, הוא יהיה גאבירניר. והוא צריך לנסע דרך העיר של הגאבירניא, ויעמדו על השערים של העיר, ותכף בבואו, יעכבו אותו ויכתירו אותו בהתמנות הזאת, שיהיה גאבירניר, וכן עשו. ויעמדו על השערים, ותכף בעברו שם, עכבו אותו ואמרו לו, שהוא נעשה גאבירניר. ושאל ואמר: רק בלי ליצנות? השיבו לו: בודאי בלי שום ליצנות. ונעשה התם תכף גאבירניר בתקף ועז.

ועתה, שנתרומם מזלו - ומזל מחכים - ובא לו קצת הבנה, אף-על-פי-כן לא

השתמש כלל בחכמותו, רק נהג בתמימותו כבראשונה והנהיג את המדינה בתמימות, באמת ובישר, ועולה לא נמצא בו, ועל הנהגת המדינה אין צריכין שכל גדול וחקמות, רק על פי הישר בתמימות. כשבאו לפניו שנים לדין, היה אומר: אתה זכאי ואתה חייב, כפי תמימותו באמת, בלי שום ערמה ומרמה, וכן נהג הכל באמת.

והיו אוהבים אותו המדינה מאד. והיו לו יועצים אוהבים באמת, ומחמת האהבה יעץ לו אחד: באשר שפודאי בהכרח תהיה קרוא אל המלך שתבוא לפניו, כי הלא כבר שלח אחריך וגם הדרך – שהגאפירניר מכרח לבוא לפני המלך, ועל כן אף-על-פי שאתה כשר מאד, ולא ימצא בך שום עולה בהנהגתך המדינה, אף-על-פי-כן דרך המלך בדבריו, לנטות בדבריו לצד אחר, לדבר חכמות ולשונות אחרים, על כן נאה ודרך-ארץ – שתוכל להשיבו; על כן טוב, שאלמדך חכמות ולשונות. ונתקבל הדבר בעיני התם ואמר: מה אכפת לי אם אלמד חכמות ולשונות? ותכף עלה על דעתו, שחברו החכם אמר לו, שאי אפשר בשום אופן שהוא יבוא על שלו, והנה עתה כבר בא על חכמתו (ואף-על-פי-כן, אף-על-פי שכבר היה יודע חכמות, לא היה משתמש עם החכמות כלל, רק נהג הכל בתמימותו כבראשונה).

אחר-כך שלח המלך, שיבוא זה התם הגאפירניר אליו, ונסע אליו. ודבר המלך עם התם בתחלה מהנהגת המדינה – והוטב בעיני המלך מאד מאד, כי ראה, שהוא מתנהג בישר ואמת גדול, בלי שום עולה ומרמה. אחר-כך התחיל המלך לדבר חכמות ולשונות – והשיבו התם פראוי, והוטב בעיני המלך זאת ביותר ויותר, ואמר: אני רואה, שהוא חכם כזה, ואף-על-פי-כן הוא מתנהג בתמימות כזה! וייטב בעיני המלך מאד מאד. ומנה המלך אותו, שיהיה מיניסטר [שר] על כל המיניסטריש [שרים]. וצוה לו מקום מיוחד, ששם יהיה ישיבתו, וצוה, שיבנה לו חומות נאות ומפארות פראוי, ונתן לו כתב על התמנות הזאת, שיהיה מיניסטר, כנ"ל וכן היה, שבנו לו בנינים, כנ"ל, באותו המקום שצוה המלך, והלך וקבל הגדלה בתקף.

והחכם הנ"ל, כשבא אליו האגרת מהמלך, כנ"ל, השיב להחכם שהביאה: המתן ולין פה, ונדבר ונתישב. לערב עשה עבורו סעדה גדולה. בתוך סעדתו, נתחפם החכם בחכמתו ופילוסופיה שלו, וענה ואמר: מה זאת, שהמלך כזה ישלח אחרי, עבור שפל ברך כמוני, ומה אני, שהמלך ישלח אחרי? הלא מלך כזה שיש לו ממשלה וגדלה כזו – ואני שפל ונבזה כנגד מלך גדול ונורא כזה, ואיך יתישב זאת בדעת, שמלך כזה ישלח עבור שפל כמוני? אם אמר בשביל חכמתי – מה אני כנגד המלך? וכי אין

להמלך חכמים? וגם המלך בעצמו בודאי חכם גדול, ומה הדבר הזה, שהמלך ישלח עבורי? וישתומם על זה מאד מאד. ענה ואמר זה החכם (הינני החכם הראשון, שהוא חברו של התם, כי כל זה-הכל מדבריו של אותו החכם הראשון חברו של התם, שאחר שהשתומם והתמיה עצמו מאד פנ"ל, ענה בעצמו דברים אלו ואמר להחכם השליח): תדע מה שאני אומר. דעתי, שבהכרח הדבר מובן ומברר, שאין מלך בעולם כלל, וכל העולם טועים בשטות הזה, שסוברים, שיש מלך. וראה והבן, איך אפשר זאת, שכל בני-העולם ימסרו עצמן לסמך על איש אחד, שהוא המלך? בודאי אין מלך בעולם כלל.

השיב החכם השליח הנ"ל: הלא אני הבאתי לך אגרת מהמלך! - שאל אותו החכם הראשון הנ"ל, האתה בעצמך קבלת האגרת מיד המלך בעצמו ממשי? השיב לו: לאו, רק איש אחר נתן בידי האגרת בשם המלך. ענה ואמר: עתה ראה בעיניך, שדברי בני, כי אין מלך כלל. - וחזר ושאל אותו: תאמר לי: הלא אתה מן העיר מלוכה ומגדל שם מימיה, הגידה לי: הראית מימיה את המלך? השיב לו: לאו (כי באמת בן הדבר, שלא כל אחד ואחד זוכה לראות את המלך, כי אין המלך מתראה, רק בעתים רחוקות מאד). ענה החכם הראשון ואמר: עתה ראה גם ראה, שדברי ברורים ומבררים שבודאי אין מלך כלל, כי הלא אפלו אתה לא ראית את המלך מעולם.

שוב שאל החכם השליח: אם בן מי מנהיג המדינה? השיב החכם הראשון: זאת אני אספר לך ברור, כי ממני תשאל, כי אני בקי בזה, כי הייתי משוטט במדינות, והייתי במדינת איטליה, וכך המנהג - שיש שבעים שרי יועצים (שקורין ראטהירין), והם עולים ומנהיגים המדינה זמן מיוחד, ועם זה השררות חולקין עצמן כל בני-המדינה בזה אחר זה. והתחילו דבריו לכנס באני החכם השליח, עד שהספימו וגורו, שבודאי אין מלך בעולם כלל.

שוב ענה החכם הראשון: המתן עד הבקר, אברר לך עוד בברור אחר ברור, שאין מלך בעולם כלל. וישכם החכם הראשון בבקר (החכם, שהוא חברו של התם אנו קוראים אותו תמיד בשם החכם הראשון). והקיץ את חברו החכם השליח ואמר לו: בוא עמי אל החוץ, ואראך הדבר ברור, איך העולם פלו בטעות, ובאמת אין מלך כלל, וכלם בטעות גדול. והלכו בשוק, וראו איש-חיל אחד, ותפסו אותו ושאלו אותו: למי אתה עובד? השיב: את המלך. (שאלו אותו): הראית את המלך מימיה? לאו. - ענה ואמר: ראה, ה'יש שטות בזה?! - שוב הלכו אל אדון אחד מן החיל, ונכנסו עמו

בדברים, עד ששאלוהו: למי אתה עובד? את המלך. הראית את המלך? לאו. ענה ואמר: עתה ראה בעיניך, שהדבר מברר, שכלם טועים, ואין מלך כלל בעולם. ונסכם ביניהם הדבר, שאין מלך כלל.

ענה החכם ואמר עוד: בוא ונסע ונלך בעולם, ואראך עוד איך כל העולם כלו בטעותים גדולים. והיו הולכים ונוסעים בעולם, ובכל מקום שבאו, מצאו את העולם בטעות, ודבר המלך הנ"ל נעשה אצלם למשל, ובכל מקום שמצאו העולם בטעות, לקחו את המלך למשל: כמו שזה אמת, שיש מלך, בן הדבר הזה. והיו הולכים ונוסעים עד שפלה מה שבידם, והתחילו למכר סוס אחד ואחר-כך השני, עד שמכרו כלם, עד שהכרחו לילך רגלי, ותמיד היו חוקרים העולם, ומצאו שהעולם בטעות. ונעשו עניים הולכי רגלי, ונסתלק חשיבותם, ולא היו נחשבים כלל, כי לא היו משגיחים עליהם כלל, על אביונים כמותם.

ונתגלגל הדבר, והיו הולכים וסובבים, עד שבאו אל העיר, שדר בה המיניסטר הנ"ל (שהוא התם, חברו של החכם הנ"ל), - ושם, באותה העיר, היה בעל-שם אמתני, והיה חשוב מאוד, כי עשה דברים נפלאים, ואפלו בין השרים היה חשוב ומפרסם, - ואלו החכמים באו לאותה העיר, והלכו וסבבו ובאו לפני בית הבעל-שם, וראו, שהיו עומדים שם כמה עגלות - ארבעים וחמשים - עם חולים. וסבר החכם, ששם דר דאקטיר, והיה רוצה לפנס לביתו מחמת שגם הוא היה דאקטיר גדול, ורצה לפנס לעשות הפרות עמו. ושאל מי דר בכאן? השיבו: בעל-שם. וימלא פיו שחוק, ואמר לחברו: זה הוא שקר וטעות נפלא מאוד, וזה הוא שטות יותר מטעות של המלך. חברי! אספר לך השקר הזה כמה וכמה העולם בטעות בשקר בזה.

בתוך כך היו רעבים, ומצאו עדין אצלם שלשה-ארבעה גדולים (סוג מטבע). והלכו אל בית-התבשיל, (שקורין גאר-קער), ושם מוצאים לאכל אפלו בעד שלשה או ארבעה גדולים. וצוו לתן להם מאכל, ונתנו להם. בתוך שהיו אוכלים, היו מספרים ומתלוצצים מהשקר וטעות של דבר הבעל-שם. והבעל הגאר-קער שמע דבריהם, וחרה לו מאוד, כי הבעל-שם היה חשוב שם מאוד. ויאמר להם: אכלו לכם מה שיש לפניכם וצאו מכאן. אחר-כך בא לשם בן הבעל-שם, והם עדין היו מתלוצצים מן הבעל-שם בפני בנו. וגער בהם הבעל גאר-קער על שהם מתלוצצים מן הבעל-שם בפני בנו, עד שהכה אותם הכה ופצוע ודחפם מביתו. וחרה להם מאוד, ורצו לבקש משפט על המכה אותם. ונתישבו לילך אל הבעל הבית שלהם, שהניחו שם החבילות

שלהם, להתייעץ עמו איך להשיג משפט על הנ"ל. ובאו וספרו לו, שבעל הגאר-קעף הכה אותם מאוד. ושאל להם: למה? וספרו לו, שדברו על הבעל-שם. השיב להם: בודאי אינו ישר להכות בני-אדם, אבל אתם לא עשיתם נכונה כלל, שדברתם על הבעל-שם, כי הבעל-שם חשוב פאן מאוד. וראו, שאין בו ממש, וגם הוא בטעות, והלכו ממנו אל הפקיד (והפקיד היה עכו"ם) וספרו לו המעשה, שהכו אותם. שאל: על מה? השיבו, שדברו על הבעל-שם, והכה אותם הפקיד הכה ופצוע ודחפם מביתו.

והלכו מזה לזה; ממושל למושל גבוה ממנו, עד שבאו לפני המיניסטר הנ"ל. ושם, לפני בית המיניסטר, עומדים אנשי-חיל, דהינו וואכן, והודיעו להמיניסטר, שאיש אחד צריך אליו, וצוה שיכנס. ובא אותו החכם לפני המיניסטר, ותכף בבואו הכירו המיניסטר שזהו החכם חברו כנ"ל, והחכם לא הפירו מחמת שהיה בגדלה כזו. ותכף התחיל המיניסטר ודבר אליו: ראה תמימותי למה שהביא אותי, לגדלה כזו, ואל מה חכמתך הביאה אותך?.

ענה החכם ואמר: מאחר שאתה הוא חברי התם, מזה נספר אחר-כך; לעת עתה תן לי משפט על שהכו אותי, שאלו: למה? השיבו: בשביל שדברתי על הבעל-שם, שהוא שקר ומרמה גדולה. ענה התם המיניסטר ואמר: עדין אתה אוהז בחכמות שלך? ראה: אתה אמרת שאתה יכול לבוא על שלי בקל, ואני לא אוכל לבוא על שלך; ראה, שאני כבר באתי על שלך, כנ"ל, ואתה עדין לא באת על שלי, ואני רואה, שזה קשה יותר, שאתה תבוא על תמימות שלי. ואף-על-פי-כן, מחמת שהיה מכיר בו מכבר בגדלתו, צוה לתת לו בגדים להלבישו, ובקשו שיאכל עמו.

בשעת אכילתם, התחילו לדבר יחד. התחיל החכם להוכיח לו דעתו הנ"ל, שאין מלך כלל. גער בו התם המיניסטר: הלא אני בעצמי ראיתי את המלך! השיב לו החכם בשחוק: אתה יודע בעצמך, שזה היה המלך? אתה מכיר אותו ואת אביו ואת זקנו שהיו מלכים? מאין אתה יודע שזה מלך? אנשים הגידו לך שזה מלך, ורמו אותך בשקר. וחרה להתם מאוד מאוד, על דבר המלך, על שהוא כופר במלך.

בתוך כך, בא אחד ואמר: העזאזל, דהינו הטייוול שלח אחריכם. ונדדעזע התם מאוד מאוד, ורץ וספר לאשתו בפחד גדול באשר שהנ"ל שלח אחריו, ויעצה לו אשתו לשלח עבור הבעל-שם, ושלח אחריו. ובא הבעל-שם ונתן לו קמיעות ושמירות ואמר לו, שעתה לא יפחד כלל, והיה לו אמונה גדולה בזה. והיו יושבים עוד החכם

והתם הנ"ל, ושאל החכם אותו: על מה נפחדת כל-כף? אמר לו: בשביל הנ"ל, ששאלח אחרינו. שחק ממנו: אתה מאמין, שיש טייוול? השיב לו: ואם-כן מי הוא זה ששאלח אחרינו? ענה החכם ואמר: בודאי זהו אחי, שרצה שיתראה עמי, ושאלח אחרי במרמה זו. שאל אותו התם: אם-כן איך עבר על כל הווארטש (השומרים)? השיבו: בודאי שחד אותם, והם אומרים במרמה ושקר, שלא ראו אותו כלל.

בתוך כך, חזר ובא אחד ואמר כנ"ל, שהטייוול שלח אחריהם. והתם לא נודעו עתה, ולא היה לו שום פחד כלל מחמת השמירה של הבעל-שם, כנ"ל. ענה ואמר להחכם, עתה מה אתה אומר? אמר: אודיע לך, שיש לי אח, שהוא עמי בכעס, ועשה מרמה זו כדי להפחיד אותי. ועמד ושאל לאותו שבא בשבילם: ומה הוא דמותו של זה ששאלח אחרינו? איזה פנים יש לו ואיזה מראה יש לשערות שלו וכו' ופיוצא. השיב לו: כך וכך. ענה החכם ואמר: ראה, זה הוא מראה אחי הנ"ל. אמר לו התם: התלך עמם? השיב: הן, רק שתתן עמי איזה אנשי-חיל, שיהיו זלאגא (שומרים מלווים) כדי שלא יצערו אותי, ונתן לו זלאגא.

והלכו השני חכמים הנ"ל עם אותו האיש שבא בשבילם, וחזרו החיל. ושאל אותם התם המיניסטר: היכן הם החכמים הנ"ל? השיבו, אינם יודעים כלל איך נעלמו. והנ"ל (הינו הטייוול) חטף אותם, את החכמים האלו הנ"ל, והביא אותם אל רפש וטיט, ושם היה יושב הטייוול על כסא בתוך הרפש, והשליכו את החכמים הנ"ל בתוך הרפש. והרפש היה עב ודבוק כמו דבק ממש, (שקורין קליי), ולא היו יכולים לזוז עצמן כלל בתוך הרפש, וצעקו (אלו החכמים, לאלו שהיו מיסרים אותם, דהינו הטייוול ואנשיו): רשעים! על מה אתם מיסרים אותנו? וכי יש טייוול בעולם? אתם, רשעים, מיסרים אותנו בחנם, (פי אלו החכמים הנ"ל עדין לא האמינו, שיש טייוול, רק אמרו שאנשים רשעים מיסרים אותם בחנם). והיו מנחים אלו השני חכמים בתוך עבי הרפש, והיו חוקרים מה זאת: אין זאת, רק שאנשים פוחזים, שהינו מתקוטטים עמהם איזה פעם, ועתה הם מיסרים אותנו כל-כף. והיו מתיסרים שם בענויים גדולים כמה שנים.

פעם אחת, עבר התם המיניסטר הנ"ל לפני בית הבעל-שם, ונזכר בחברו החכם, ונכנס אל הבעל-שם, והטה עצמו אליו כדרך השרים, ושאל אותו אם אפשר שיראה אותו (הינו את החכם הנ"ל) ואם יוכל להוציאו משם. ואמר אל הבעל-שם: האתם זוכרים את החכם, ששאלח הטייוול ונשא, ומאותו היום לא ראיתיו? השיבו: הן! ובקש

ממנו, שִׁירָאָה לוֹ מְקוֹמוֹ וַיּוֹצִיאוּ מִשָּׁם. וְאָמַר לוֹ הַבַּעַל-שֵׁם: בּוֹדְאֵי אֲנִי יְכוֹל לְהִרְאוֹת לְךָ מְקוֹמוֹ וּלְהוֹצִיאוֹ, רַק שְׂלֵא יִלְכוּ בִּי אִם אֲנִי וְאַתָּה. וְהִלְכוּ יַחַד. וַעֲשֵׂה הַבַּעַל-שֵׁם מַה שְׂיִדַּע, וּבָאוּ לְשֵׁם, וְרָאָה, שֶׁהֵם מִנְחִים בְּעֵבֵי טִיט וְרָפֶשׁ. וּבְשִׂרָאָה הִחָכֵם אֶת הַמִּינִיסְטָר, צָעַק אֵלָיו: אָחִי! רָאָה, שֶׁהֵם מַכִּים וּמַעֲנִים אוֹתִי כָּל-כַּף הַרְשָׁעִים הַלְלוּ בְּחַנָּם. גָּעַר בּוֹ הַמִּינִיסְטָר: עֲדִין אַתָּה אוֹחוֹז בְּחֻכְמוֹת שְׁלֹף וְאִין אַתָּה מְאָמִין בְּשׁוֹם דְּבָר, וְלִדְבָרֶיךָ אֵלּוּ הֵם אֲנָשִׁים? עַתָּה רָאָה; הֲלֹא זֶה הוּא הַבַּעַל-שֵׁם, שְׁהִיִּית בּוֹפֵר בּוֹ, וְהוּא דִּיקָא יְכוֹל לְהוֹצִיאָכֶם (וְהוּא יִרְאֶה לָכֶם הָאֱמֶת). וּבִקֵּשׁ הַתָּם הַמִּינִיסְטָר הַנִּ"ל מִן הַבַּעַל-שֵׁם, שְׂיּוֹצִיָאם וְיִרְאֶה לָהֶם, שְׂזֵהוּ טִייוֹל וְאִינָם אֲנָשִׁים, וַעֲשֵׂה הַבַּעַל-שֵׁם מַה שְׂעֲשֵׂה - וְנִשְׂאָרוּ עוֹמְדִים עַל הַיִּבְשָׁה, וְלֹא הִיָּה שֵׁם רָפֶשׁ בְּלָל, וְאֵלּוּ הַמִּזִּיקִים הַנִּ"ל נַעֲשׂוּ עִפְרָא בְּעִלְמָא. אַז רָאָה הִחָכֵם הַנִּ"ל וְהִכְרַח בְּעַל כְּרַחוּ לְהוֹדוֹת עַל הַכֹּל שִׂישׁ מְלֶךְ וְכו'.